

HERRING OR COD – THE EVOLUTION OF FISHERY IN OSTEND AND NIEUWPOORT DURING THE 18TH CENTURY

Jan Parmentier

Universiteit Gent, Vakgroep Nieuwe Geschiedenis
Blandijnberg 2, B-9000 Gent, Belgium
E-mail: Jan.Parmentier@UGent.be

The 18th-century history of fishery in Oostende and Nieuwpoort depicts a trade with two speeds. The years 1752-1754 have to be seen as an important caesura and a radical turn. During the first half of the 18th century, only occasional private initiatives could be counted on to develop this maritime trade. Some entrepreneurs from the very beginning, e.g. Stauffenbergh and Bernaert, shared a vision for fishery in the future in the Austrian Netherlands and tried in vain to put this matter on the agenda of the government. They probably were far ahead of their time. By joining forces and means, the shipowners in the 'Caemer der Visscherye' managed around 1750 to convince the government to gradually implement a mercantilist policy in order to develop a national fishery. The councillors in Brussels aimed at providing the sector with sufficient means so that it would be able to supply the complete market of the Southern Netherlands. The process was eventually completed only after 30 to 35 years, after which Nieuwpoort specialised in herring fishing and Ostend concentrated on cod fishing (Figs 2 and 4).

During the first half of the 18th century, the sector was completely overshadowed by privateering and merchant shipping (Figs 1 and 3). Most merchants/shipowners only rarely saw possibilities to strengthen their business or to collect interesting revenues through herring or cod fishery. Until 1735 the Ostend commercial environment mainly focussed on privateering and the East India trade. More attention was paid to these economic activities, and merchants had high hopes for good revenues from these sectors. Hardly any money was invested in fishery at that time. The initiatives of Stauffenbergh and Sotelet made it theoretically possible to develop fishery as well as whaling into true trades. However, Stauffenbergh did not find the necessary private capital with the right people as most investors lacked any knowledge of fishery and wanted short-term results. Sotelet was confronted with the same problems, although before all he was more familiar with the Antwerp and Brussels financial world and could obtain capital more easily. Sotelet decided to start a whaling enterprise only because this trade did not exist yet at that time in the Southern Netherlands. The fact that fishery off the Flemish coast could be viable before 1750 was proven by the small-scale shipping company of Douchelet-Ray – who combined Iceland fishery with cargo trade for over a decade – and the herring fishing company of Bernaert and Carpentier.

The government's '*declin*' to protect fishery, especially after the Seven Years War, can be explained by three fundamental factors. First, the economic and trading climate had changed under the rule of Empress Maria-Theresia and consequently Brussels councillors, especially among the Council of Finances, had an open ear for well-balanced projects which would increase the nation's prosperity. A second important factor were the foreign government interventions in the fishery trade. Developments in France, especially in Dunkerque, and in the Northern Netherlands to uphold or expand the production strongly threatened the survival of the Oostende and Nieuwpoort fishery. A third important element was the for that time very unique collaboration between the shipowners. They acted as one group and through reports

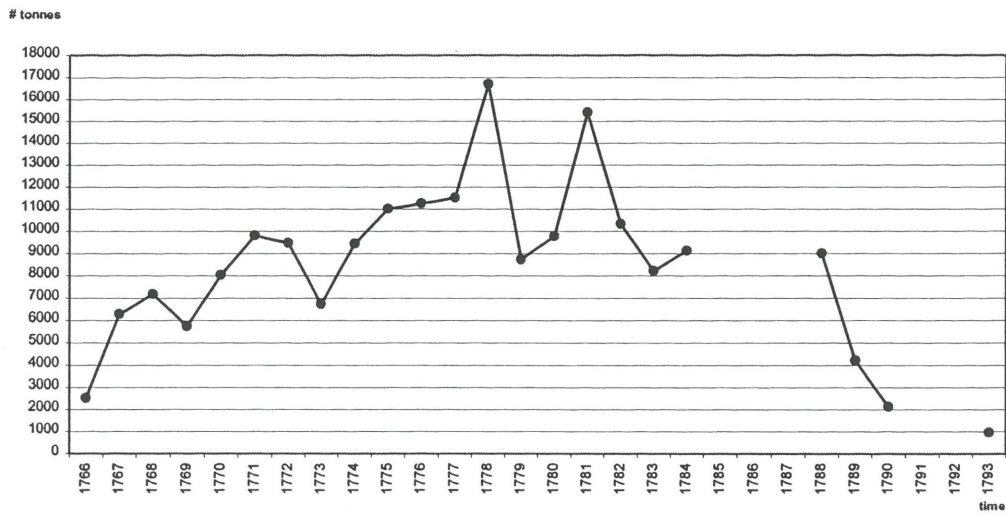

Fig. 1. Total herring catch in the Austrian Netherlands, 1766-1793.

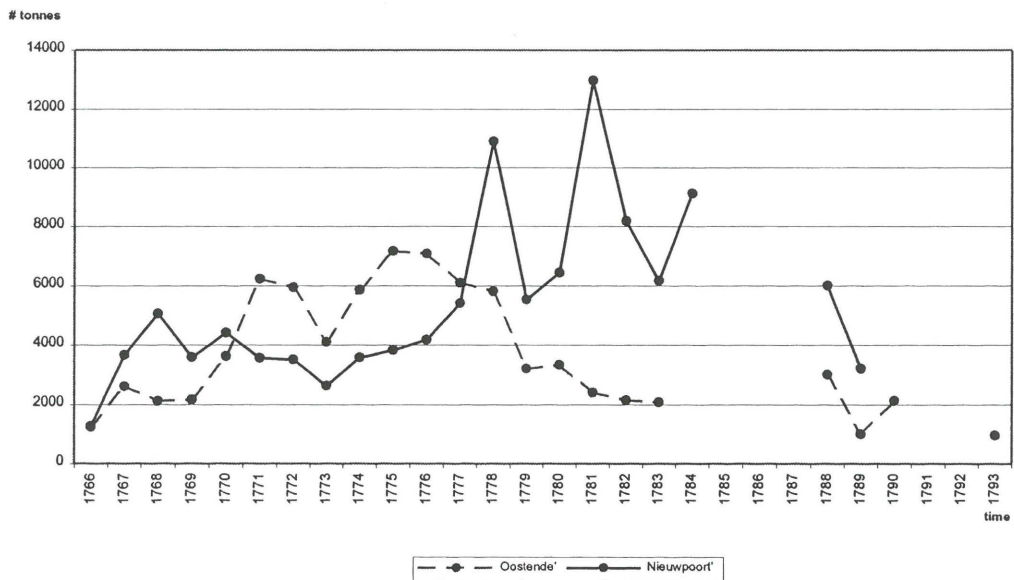

Fig. 2. Herring catch Ostend vs Nieuwpoort, 1766-1793.

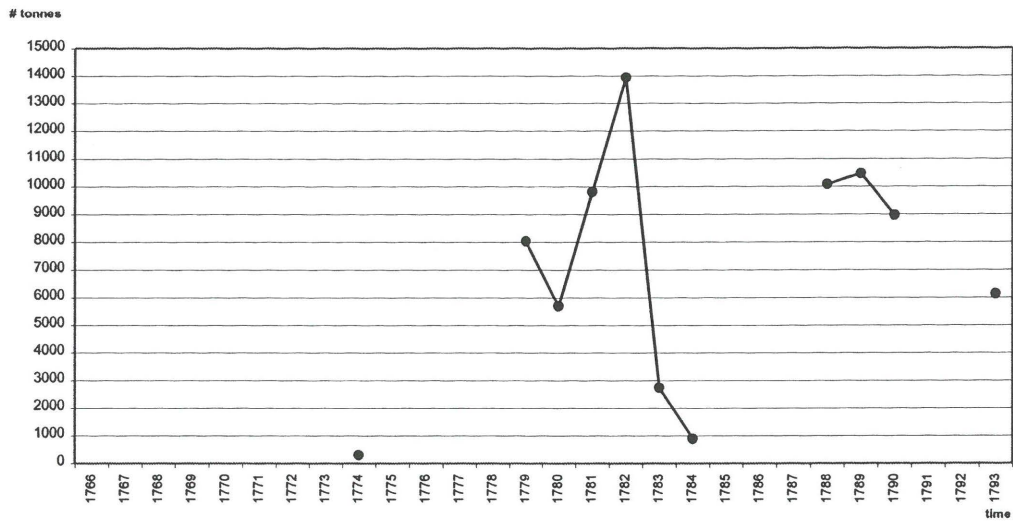

Fig. 3. The actual herring production in the Southern Netherlands, 1774-1793.

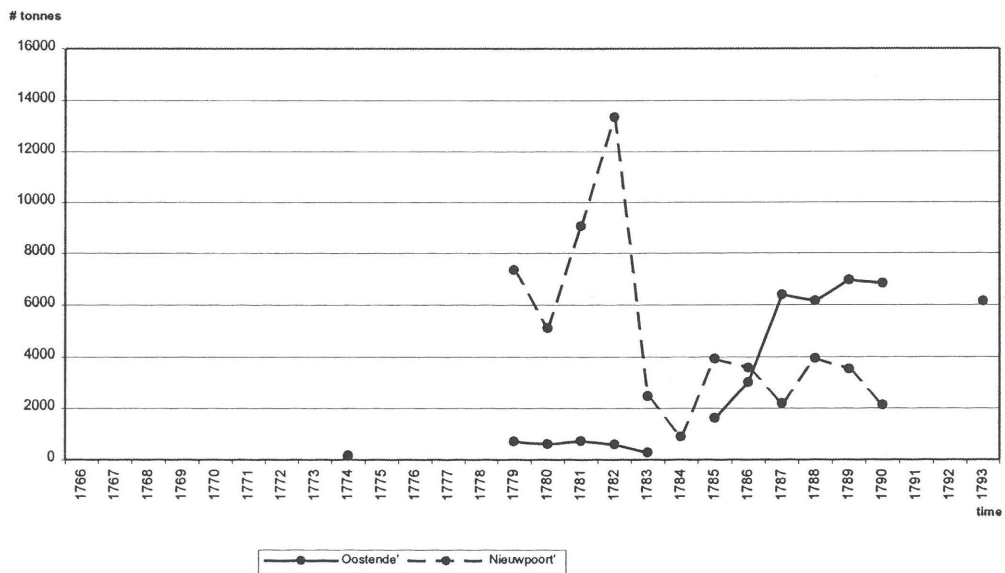

Fig. 4. Cod fishery Ostend vs Nieuwpoort, 1774-1791.

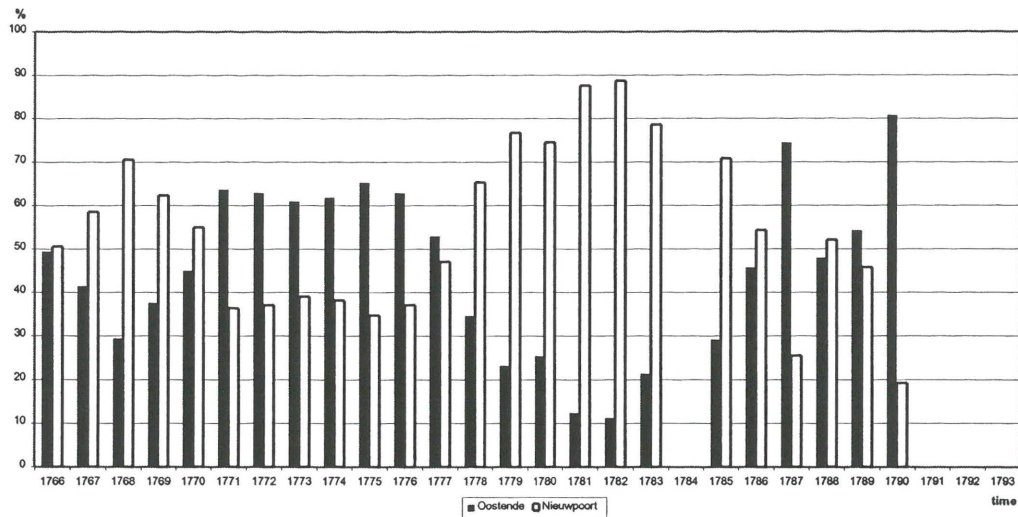

Fig. 5. Procentual share in the total fish production in the Southern Netherlands, 1766-1791.

and petitions opened up the possibility to develop a profitable national fishery. The shipowners themselves determined the fish quota for cod and herring by mutual agreement in order to keep up the market. This 'Caemer' also decided every season how many smacks, hookers and cod-fishers would be sent to the fishing grounds. This association of shipowners often was the first institution to inform the government about foreign efforts in the sector. As a result of the dynamism of the collaboration between the government and the employers, other investors than those from Oostende or Nieuwpoort wanted to invest in the development as well. The availability of capital and ideas, combined by the government in collaboration with private investors, accelerated the development. We can honestly say that fishery in Oostende and Nieuwpoort had surpassed the local level at the end of the Austrian rule and that it could be considered a pillar of the national economy. At the end of the 18th century, the Oostende and Nieuwpoort merchant fleet could fully supply the national market, which was mainly at the expense of the Holland and Zeeland fishery (Fig. 5).

References

Parmentier Jan. De maritieme handel en visserij in Oostende tijdens de achttiende eeuw. Een prosopografische analyse van de internationale Oostendse handelswereld, 1700-1794. Unpublished doctoral dissertation, Ghent, 2001, p.963-1055.

HARING OF KABELJAUW – DE EVOLUTIE VAN DE VISSERIJ IN OOSTENDE EN NIEUWPOORT TIJDENS DE 18DE EEUW

Jan Parmentier

Universiteit Gent, Vakgroep Nieuwe Geschiedenis
Blandijnberg 2, B-9000 Gent, België
E-mail: Jan.Parmentier@UGent.be

De historiek van de visserij in Oostende en Nieuwpoort tijdens de 18de eeuw vertoont een beeld van een bedrijfstak met twee snelheden, waarbij men de jaren 1752-1754 als een belangrijke cesuur, een scharnier moet beschouwen. Gedurende de eerste helft van de 18de eeuw kon men enkel rekenen op occasionele private initiatieven om deze maritieme bedrijfsvorm te laten ontwikkelen. Sommige ondernemers van het eerste uur, zoals Stauffenbergh en Bernaert, hadden een toekomstvisie voor de visserij in de Oostenrijkse Nederlanden en poogden die tevergeefs bij de overheid aan te kaarten. Waarschijnlijk waren zij hun tijd vooruit. Een bundeling van krachten en middelen door de reders in de 'Caemer der Visscherye' rond het midden van de eeuw kon de regering ertoe bewegen geleidelijk aan een mercantilistische politiek te voeren om een nationale visserij op te bouwen. De doelstelling van de raadsheren in Brussel was de sector voldoende ademruimte te bezorgen opdat ze volledig de Zuid-Nederlandse markt zou kunnen bevoorraden. Men slaagde in dit proces, stapsgewijs, pas na 30 à 35 jaar, waarbij Nieuwpoort zich specialiseerde in de haringvangst en Oostende zich concentreerde op de kabeljauwvisserij (Figs 2 en 4).

Gedurende de eerste vijftig jaar van de 18de eeuw vegeteerde de sector in de schaduw van de kaapvaart en de koopvaardij (Figs 1 en 3). De meeste kooplieden/reders zagen in die periode zelden mogelijkheden om via haring- en kabeljauwvangst hun handelshuizen te versterken of interessante inkomsten binnen te rijden. Tot 1735 bleek het Oostendse commerciële milieu gefocust op de kaapvaart en de Oost-Indiëvaart. Deze economische activiteiten genereerden meer aandacht, waardoor handelaars in die sectoren hoge verwachtingen koesterden op het vlak van geldgewin. Investerings in de visserij stonden in die periode niet of nauwelijks op de dagorde. De initiatieven van Stauffenbergh en Sotelet hielden een theoretische mogelijkheid in om zowel de visserij als de walvisvaart uit te bouwen tot volwaardige sectoren. Echter Stauffenbergh vond niet het nodige particuliere kapitaal bij de juiste mensen. Het gros van de investeerders ontbeerden kennis van het visserijbedrijf en wensten voornamelijk resultaten op korte termijn. Het uitgangspunt van Sotelet sloot daarbij aan, hoewel hij beter thuis was in de Antwerpse en Brusselse financiële wereld en makkelijker aan kapitaal kon geraken. Voor Sotelet leek de keuze om een onderneming op te starten in de walvisvaart louter ingegeven door de overweging dat die branche nog niet in de Zuidelijke Nederlanden vertegenwoordigd was. Dat de visserij aan de Vlaamse kust vóór 1750 wel leefbaar kon zijn, bewezen de kleinschalige rederij van Douchelet-Ray – die een decennium lang IJslandvisserij combineerde met vrachtvaart – en de haringvisserijcompagnie van Bernaert en Carpentier.

De 'declinatie' bij de overheid om de visserij te beschermen, vooral na de Zevenjarige Oorlog, kon verklaard worden door drie fundamentele factoren. Vooreerst stelde men een gewijzigd klimaat vast, onder het bestuur van keizerin Maria-Theresia, in relatie tot de economie en de handel, wat ervoor zorgde dat in Brussel, voornamelijk bij de Raad van Financiën, een luisterend oor beschikbaar was voor goed gestructureerde projecten, die de nationale welvaart ten goede zouden komen. Een tweede factor, die een rol van betekenis speelde, waren de buitenlandse overheidsingrepen in de visserijsector. Ontwikkelingen in Frankrijk, vooral in Duinkerke, en de Noordelijke Nederlanden om hun productie op peil te houden of uit te bouwen hypothekeerden sterk de overlevingskansen van de Oostendse en Nieuwpoortse visserij.

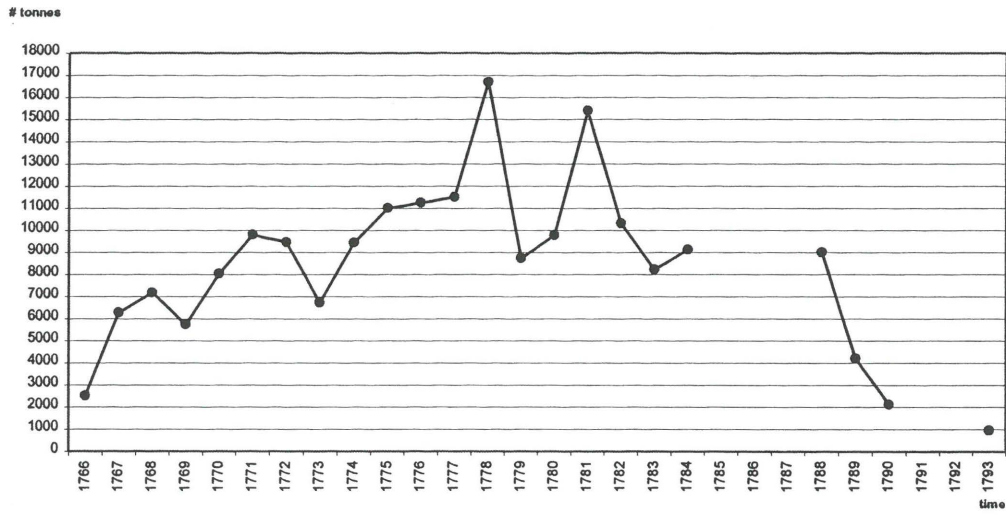

Fig. 1. Totale haringvangst in de Oostenrijkse Nederlanden, 1766-1793.

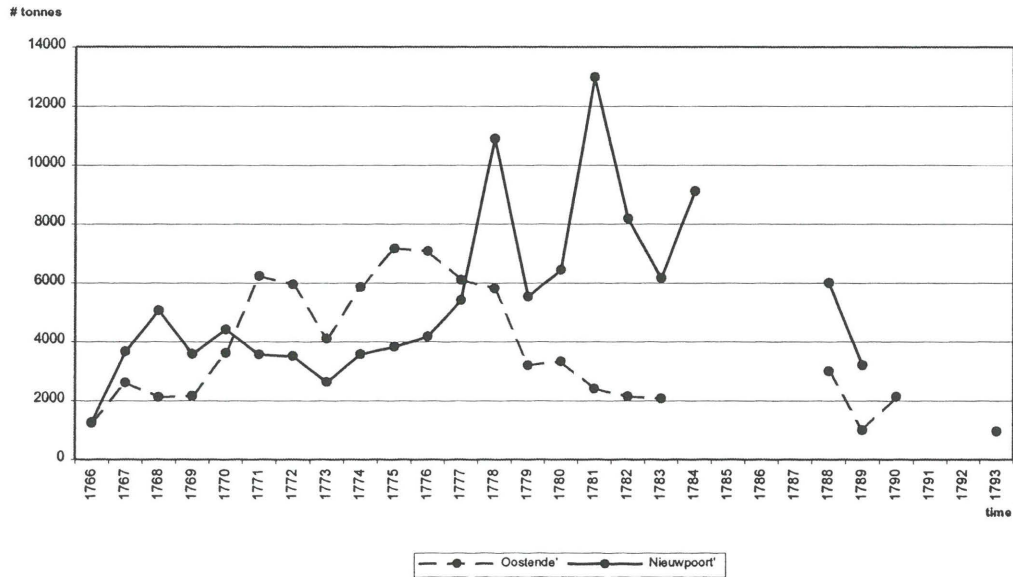

Fig. 2. Haringvangst Oostende vs Nieuwpoort, 1766-1793.

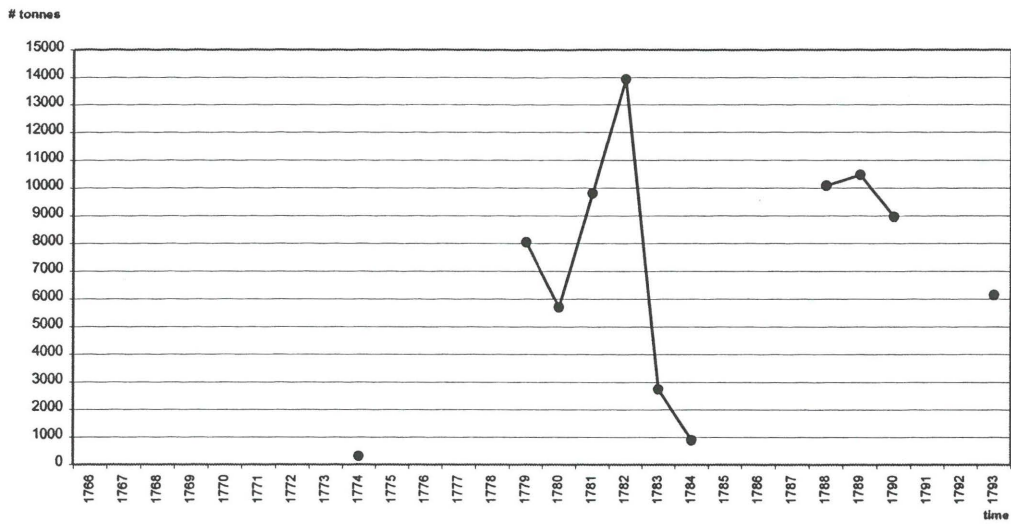

Fig. 3. Feitelijke haringproductie in de Zuidelijke Nederlanden, 1774-1793.

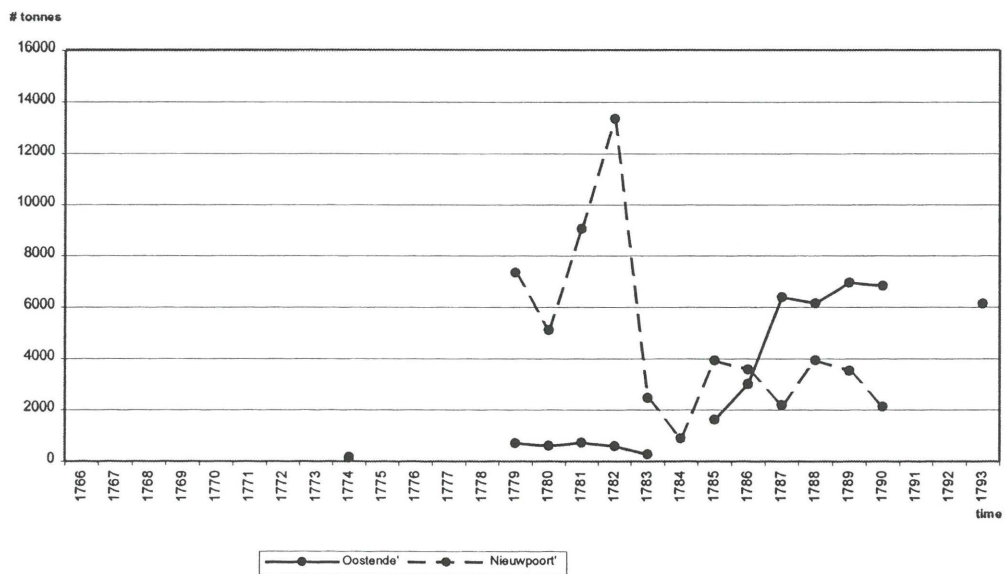

Fig. 4. Kabeljauwvisserij Oostende vs Nieuwpoort, 1774-1791

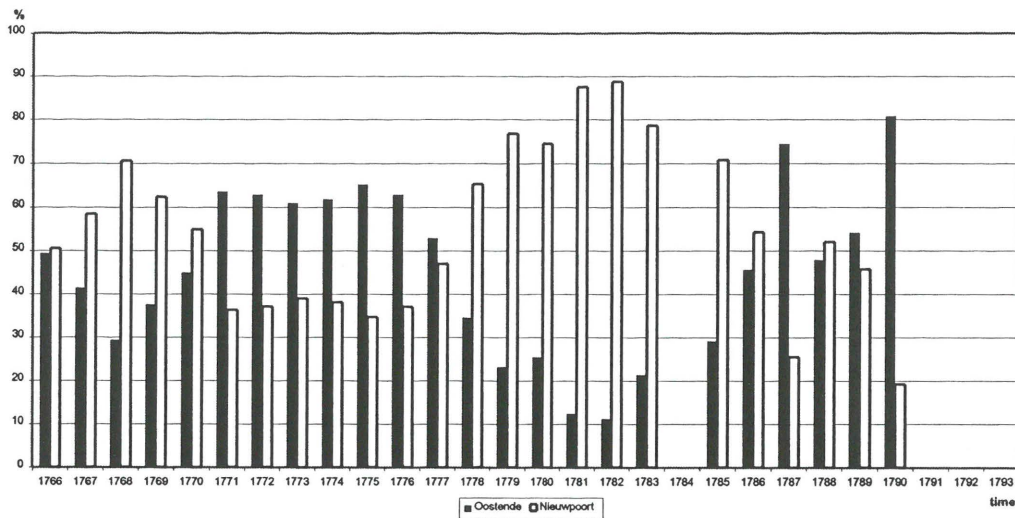

Fig. 5. Procentueel aandeel in de totale visproductie in de Zuidelijke Nederlanden, 1766-1791.

Een derde medebepalend element vormde, voor die periode, de vrij unieke samenwerking tussen de reders. Zij traden op als één groep en brachten via rapporten en verzoekschriften de bouwstenen aan voor een rendabele nationale visserij. In onderling overleg bepaalden de reders zelf de vangstquota van haring en kabeljauw om de markt in stand te houden. Tevens legde deze 'Caemer' elk seizoen vast hoeveel sloepen, hoekers en doggers naar specifieke visgronden zouden worden uitgestuurd. Deze redersvereniging was vaak de eerste om de overheid te informeren over buitenlandse inspanningen in deze sector. De dynamiek van de samenwerking tussen overheid en werkgevers in de visserij leidde ertoe dat ook niet-Oostendse of niet-Nieuwpoortse ondernemers wensten te investeren in de uitbouw. De aanwezigheid van kapitaal en ideeën, gebundeld via de overheid in samenwerking met particuliere geldschietters, veroorzaakte een versnelling van de ontwikkeling. Naar het einde van het Oostenrijks bewind toe konden we vaststellen dat de visserij in Oostende en Nieuwpoort het lokale niveau overstegen was en beschouwd mocht worden als een pijler van de nationale economie. De Oostendse en Nieuwpoortse handelsvloot kon aan het slot van de 18de eeuw de nationale markt volledig bevoorraden, dit laatste vooral ten nadele van de Hollandse en Zeeuwse visserij (Fig. 5).

Referenties

Parmentier Jan. De maritieme handel en visserij in Oostende tijdens de achttiende eeuw. Een prosopografische analyse van de internationale Oostendse handelswereld, 1700-1794. Onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Gent, 2001, p.963-1055.